

ARXIU

El Tibet sempre ha aparegut com un paradís utòpic. La indústria cinematogràfica de Hollywood l'ha explotat des de molts punts de mira.

Dues propostes han tornat a insistir en l'èxode del darrer dalai lama: 'Kundun' i 'Set anys al Tibet'. Però des de Hollywood sovint és difícil de discernir si tot plegat és llegenda o si els films es fan perquè algú té interès a aconseguir la independència del Tibet.

El budisme i, de rebot, el Tibet, per allò que era el lloc on havia viscut el dalai lama, sempre han aparegut com una mena de lloc fabulós, l'utòpic paradís perdut, en algun punt no se sap ben bé si entre l'Índia, la Xina o qui sap on. En la mentalitat juganera dels nord-americans, el Tibet o l'Himàlaia són sinònims de regnes màgics, com un Camelot qualsevol, on la gent és regida per homes vellíssims i molt savis que viuen ben tranquils al marge dels avenços de la civilització.

No és, doncs, estrany que un film de Frank Capra de l'any 1937, *Horitzons perduts*, tingués un èxit increïble, tot i tractar-se d'una falsíssima reconstrucció en decorats de Shangri-La: el paradís perdut en algun punt de les

neus de l'Himàlaia on van a parar un grupet d'americans atrafegats que hi trobaran la pau interior i exterior. Però, ai!, com tot paradís, aquest també té la seva serp amagada, i tan bon punt els herois posaran els peus fora de les muntanyes nevades envelliran sense remei.

Amb tot, el film es limita a presentar el budisme com una religió pacífica i beatificant, i el Tibet com un Brigadoon amb tocs exòtics. Molt pitjor queda el Tibet en uns altres films: a *El rostre de Fu Manxú* (1965) només serveix de decorat per a una xarlotada de terror protagonitzada per un Fu que encarna Christopher Lee; a *Camí de Hong Kong* (1962) Bing Crosby i Bob Hope, que s'han perdut, en fan lloc de repòs i de descans com si fos un

balneari qualsevol, abans de trobar-s'hi amb una Joan Collins més perduda encara. I així, desenes de films com *Indiana Jones i el temple maleït*, en què el nostre heroi cau d'un avió en algun punt del Tibet i, lliscant lliscant, acaba a l'Índia, com si el país dels lames fos un Mònaco diminut que es deixa travessar amb quatre passes. Més realista és la versió que en va fer Hergé, el genial dibuixant, encara que hi barrejés tots el tòpics possibles, des d'una imatge del Ieti, l'abominable home de la neu, fins als lames bondadosos amb poders premonitors o els europeus arriscats i aventurers que escalen muntanyes amb l'ajuda dels xerpes nadius.

El fet que molts actors del Hollywood dels 90 hagin vist no fa gaire la llum gràcies al budis-

enys ha fet un pelegrinatge per veure el dalai lama

me ha portat la indústria dels somnis a explotar tot el que es relaciona amb el Tibet: adés l'esforç de muntanyencs estrenus per a escalar-ne els cims més alts, els *biopics* dramatitzats sobre la vida del darrer dalai lama, o la regeneració d'una persona que se sentia perduda en aquest món i que, gràcies a la religió budista, arriba a conèixer-se a si mateix i a trobar la pau interior. Potser ha estat Richard Gere el màxim artífex de tot aquest enrenou, si bé no podem oblidar una Demi Moore o una Tina Turner, que també han aconseguit de veure la llum, després d'una època especialment conflictiva, gràcies a les doctrines de Buda. I per seguir el ritual qui més qui menys ha fet el tòpic pelegrinatge per prostrar-se als peus del dalai lama. Mai no sabrem si tot el muntatge d'aquests actors és tan fals com l'Sting mig despullat entre els indis de l'Amazones, o bé si creuen de veritat en la causa del Tibet. Però ja se sap que el cinema és espectacle, i en la seva cursa esbojarrada per omplir el calaix mai no s'ha entretengut a pensar si amb això ajudava una causa justa o si encara feia més difícil la independència dels tibetans. Tant se val!

Un home que amb les seves pel·lícules s'hauria guanyat a pols la realització de reportatges per al *National Geographic* a base de pseudofilms com *L'ós*, *En les ales del coratge* o *A la recerca del foc*, no semblava gens apropiat per a domesticar el gran ego de superstar de Brad Pitt i convertir-lo en l'instructor occidental del darrer dalai lama. Un fil argumental recorre tota la filmografia de Jean-Jacques Annaud: l'home contra la natura; val a dir, la lluita ferotge entre l'home sense armes, només amb les pròpies forces, i els grans fenòmens d'una natura desfermada, animal, mineral o vegetal. És per això que el film *Set anys al Tibet* —en què Heinrich Harrer ensenya les “meravelles” del món civilitzat al petit dalai lama— era poc apropiada tant per a l'un com per a l'altre.

La pel·lícula ja va néixer, de fet, mig llastada, com sigui que adaptava l'autobiografia de Harrer, publicada el 1952 amb el mateix títol del film, en la qual l'autor només es recrea en tres aspectes: la conquesta del Nanga Parbat, un dels cims més alts de l'Himàlaia; l'escassa relació amb un fill, que mai no va veure de petit i, més tard, de gran, només alguna vegada l'any, i la tutoria del dalai lama, líder espiritual del Tibet. Tot i així, se n'eliminen dràsticament fets tan significatius com ara que Harrer era un alemany obsedit per la raça ària, que una bona part de la seva vida

poc més o menys, en estat medieval, desconeixia tot avenç occidental, des de l'electricitat, el cinema, la premsa, etc.

Sorprenentment, un Pitt massa ros i massa maquillat aconsegueix d'ensenyar tota una sèrie de qüestions bàsiques al dalai lama a base d'una mena de Reader's Digest de coneixements, i arriba al punt viu quan el lama observa una imatge d'Occident a través d'una improvisada sala de cinema. Poc havia de trigar a viure en carn pròpia el petit lama les imatges de guerra que fins llavors només es reflectien en blanc i negre sobre un llençol es-

ARXIU

havia lluit l'uniforme de les SS, que guardava entre els seus millors records una fotografia amb Hitler i, en definitiva i segons que deixa entreveure el film, que era mesquí, vanitós, arrogant, massa pagat de si mateix. Que Harrer fes la coneixença del dalai lama devia ser purament casual, perquè la seva màxima finalitat era l'ascens, fos com fos, de l'Himàlaia, acompanyat de Peter Aufschnaiter, molt més racional, sensible i segur d'ell mateix. Als anys 30, que és quan Harrer arriba al Tibet, el país es trobava,

grogueït. En el film d'Annaud, no és pas gaire allò que el dalai lama pot ensenyar a Harrer; si de cas, el principi de la paciència, la saviesa per a encarar les coses del costat positiu, i ben poca cosa més. La invasió de l'exèrcit xinès marca el final d'aquesta mena de Shangri-La bucòlic aturat en el temps i el començament d'un èxode encara sense final que ja ha dut tant el petit lama com la seva cort per mig món.

És clar, com tot film que es vulgui recrear en el Tibet, va tenir les seves dificultats burocràti-

En 'Set anys al Tibet' Brad Pitt es converteix en l'instructor occidental del darrer dalai lama. Aquest film de Jean Jacques Annaud enfronta l'home amb la natura.

Martin Scorsese ha volgut afegir el seu granet de sorra a la causa tibetana amb 'Kundun'. Aquest film narra la vida d'un nen que per casualitats del destí és la reencarnació del darrer dalai lama i esdevé el líder espiritual del seu poble.

ques: després de desplaçar tot l'equip de producció a l'Índia, el govern d'aquest país, pretesament pressionat pel govern xinès, en va congelar el rodatge, i l'equip sencer, després de gastar més d'un milió de dòlars en preproducció, va decidir de fer cap a l'Argentina, per rodar les escenes de l'Himàlaia als Andes i, la resta, a poblets de decorat. La màxima fita del director va ser d'infiltrar una segona unitat que rodava al Tibet amb la falsa excusa de fer un documental. El que ja hem dit: aquest home hauria de tenir una beca vitalícia del *National Geographic*.

Que Martin Scorsese volgués afegir el seu granet de sorra a la causa tibetana amb *Kundun*, que en definitiva es limita a mostrar un poble pacífic i amable exterminat per una superpotència malvada i cruel, ja no és gens estrany, quan sabem que aquest director no fa fàstics a cap tema per controvertit que sigui: de la visió pretesament escandalosa de Kazantzakis en *La darrera temptació de Crist*, a la recreació minuciosa de la Nova York primisecular en *L'edat de la innocència*, o al naixement i caiguda de Las Vegas en *Casino*. Així, amb un guió de Melissa Mathison (que ja

Potser ha estat Richard Gere el màxim artífex de tot aquest enrenou, si bé no podem oblidar una Demi Moore o una Tina Turner.

havia fet el d'*E. T.*, un altre incomprès que, a sobre, venia d'una altra galàxia), narra la vida d'un nen que per casualitats del destí és la reencarnació del darrer dalai lama i esdevé el líder espiritual del seu poble. El film culmina amb l'entrada de l'exèrcit xinès a Lhasa, mostrada de forma onírica, mig en somnis, mig en la realitat, i amb el trist pelegrinatge del dalai lama d'un país a l'altre fent propaganda de la seva causa. Molta recreació històrica i un vestuari i uns decorats força acurats que el van fer mereixedor de quatre nominacions als Oscar, i encara que tampoc no es va rodar en terres tibetanes si-

nó, sorprenentment, al Marroc, s'agraeix que *Kundun* no hagi optat per la gran estrella enmig de centenars d'extres anònims. Al film de Scorsese queda totalment deixada de banda la relació del petit lama amb Harrer, perquè el director s'estima més de centrar-se en el cicle d'aprenentatge d'un infant que, com a *L'últim emperador* de Bertolucci, acabarà veient-se desbordat per uns fets que no pot controlar.

El film de Scorsese té una certa similitud amb aquell refregit folclòric de Bertolucci, titulat *El petit Buda*, que volia barrejar de forma coherent el relat històric-fantàstic de la vida de Buda amb el procés de reconeixement d'una nova reencarnació en tres infants de l'actualitat. Així, a la part històrica el director utilitzava una fotografia daurada, rica en matisos i de decoració bigarrada, com els palaus indis. I encara que un estàtic Keanu Reeves no feia gaire evident el pretès procés d'empatia d'un príncep ric i jove per la misèria del seu poble, com que tot plegat era un conte tampoc no es va buscar una gran interpretació. A la part occidental, diguem-ne, situada en una Seattle freda i tecnificada, hi veiem uns pares joves i moderns que entomen la notícia que el seu fill és una possible reencarnació de Buda com si els hagués tocat un viatge al Congo en una promoció de cereals. Al final, el lama resulta que es reencarna no pas en un noi, sinó en dos i en una noia, tots tres ben diferents, com en una sagrada trilogia, i tots plegats hauran d'unir forces per actuar com un de sol.

Molt més refrescant, finalment, resultava la versió sobre la vida de Buda que va recórrer de forma fugaç les nostres pantalles sota el títol de *Siddharta*, una adaptació de la novel·la de Hermann Hesse dirigida pel britànic Conrad Rooks, una producció totalment europea, però molt més budista en esperit i ànima que no pas els films nord-americans que hem vist fins ara.

Guillem Medina